

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Муніципальне підприємництво»
на тему:

**«ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА
МІСЦЕВОМУ РІВНІ (НА ПРИКЛАДІ ЛИМАНСЬКОЇ ТГ)»**

Виконавець:

студентка ЦЗВФН

Лисак Олександра Сергіївна _____

Науковий керівник:

д.е.н, професор

Андрейченко Андрій Вадимович _____

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. З проведенням в Україні адміністративно-територіальної реформи та реформи бюджетної децентралізації територіальні громади стикаються з необхідністю вирішення низки стратегічно важливих проблем, пов'язаних з формуванням та реалізацією власної соціально-економічної політики, створенням умов для ефективного використання наявних ресурсів територій та діяльності бізнесу, забезпеченням населення якісними публічними послугами та створенням продуктивного життєвого середовища загалом. За цих умов підвищення якості управління, кадрового менеджменту, залучення інвестицій, створення робочих місць для призупинення трудової міграції мешканців, формування соціального капіталу громад та громадського середовища забезпечить передумови для підвищення конкурентних позицій будь-якої територіальної громади.

Сучасний рівень соціально-економічного розвитку новостворених громад відрізняється подекуди в десятки разів. Тому з огляду на високий рівень диференціації ресурсних можливостей територіальних громад, особливо фінансових, проблема конкурентоспроможності громад залишається вкрай важливою. Сьогодні спостерігаємо загострення конкурентної боротьби за зовнішні фінансово-економічні ресурси та, з рештою, і за кожного мешканця, що проживає в певній територіальній громаді, або розглядає її як потенційне місце проживання.

Теоретико-методологічні та прикладні аспекти формування та розвитку територіальних громад досліджували у наукових працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Т. Авдєєва, Т. Азарова, Л. Абрамов, М. Баймуратов, Л. Білуха, Є. Бородін, Л. Бенюк, В. Борщевський, І. Буднікевич, Г. Возняк Г.В., Л. Горошкова, В. Дрешпак, П. Жук, Р. Карбівничий, В. Кравців, Ю. Куц, О. Лайко, Т. Лісман, С. Сахненко, І. Мещан, Л. Ричкіна, А. Максименко, Г. Монастирський, О. Мороз, І. Сторонянська, Д. Чевіс, Р. Уоррен, Ю. Філіппов та інші.

Дослідженню сутності, чинників та індикаторів конкурентоспроможності регіонів та територіальних громад, а також розробці пропозицій з її підвищення присвятили праці вітчизняні вчені Б. Андрушків, Р. Білик, Я Білоус, З. Варналій, І. Вахович, В. Захарченко, С. Іщук, Л. Коренюк, Н. Кирич, М. Латинін, С. Марковський, Р. Мансуров, О. Погайдак, О. Рибаківа, М. Синюченко, С. Співак, А. Ткачук, І. Чикаренко, Т. Юр'єва, С. Шульц тощо.

Проте, подальших наукових досліджень потребує питання організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад, ефективного використання конкурентних переваг, розробки науково-методичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності громад та пропозицій щодо удосконалення інструментів її посилення. Це обумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити теоретичні, методичні та прикладні аспекти забезпечення конкурентоспроможності на місцевому рівні.

Мета роботи реалізується через конкретні завдання:

- дослідити сутність поняття «конкурентоспроможності»: підходи та класифікації;
- визначити фактори конкурентоспроможності територіальних громад;

- охарактеризувати методи забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад;
- надати загальну характеристику Лиманської територіальної громади;
- проаналізувати соціально-економічний розвиток Лиманської територіальної громади;
- здійснити SWOT-аналіз Лиманської територіальної громади;
- вивчити зарубіжний досвід управління конкурентним розвитком територій;
- визначити пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності Лиманської ТГ;
- обґрунтувати засад розробки та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності територіальних громад регіону.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів забезпечення конкурентоспроможності на місцевому рівні.

Об’єкт дослідження – процес забезпечення конкурентоспроможності на місцевому рівні.

Методи дослідження. Для проведення дослідження та досягнення поставленої мети в роботі використані методи індукції та дедукції, узагальнення, групування та аналізу різних показників, за рахунок яких формується аналіз соціально-економічного розвитку громади, визначення факторів впливу та можливих наслідків, метод статистичних порівнянь, графічних зображень фактичних показників, табличного узагальнення та порівняння даних за чисельністю та результативністю діяльності територіальної громади.

Інформаційна база дослідження: наукові роботи з проблематики конкурентоспроможності територій та шляхів її підвищення, нормативно-правові акти, що регламентують питання формування територіальних громад, дані Державної служби статистики України та головного управління статистики в Одеській області, матеріали мережі Інтернет.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (53 найменування). Загальний обсяг роботи становить 87 сторінки. Основний зміст викладено на 82 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 10 рисунків.

Публікація. Результати дослідження апробовані на VIII Міжнаодній науково-практичній конференції «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи» (Одеса, 23-24 вересня 2022 р.) та опубліковані у збірнику матеріалів конференції: Андрейченко А. В., Лисак О. С.. Проблеми управління конкурентоспроможністю підприємств на національному рівні в сучасних умовах. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 23-24 вересня 2022 р.). Одеса: ОНЕУ, 2022. С. 153-155.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «*Теоретичні аспекти забезпечення конкурентоспроможності на місцевому рівні*» досліджено підходи до визначення сутності поняття «конкурентоспроможність», визначено фактори

конкурентоспроможності територіальних громад та охарактеризовано методи забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад.

У другому розділі *«Аналітична оцінка стану розвитку Лиманської територіальної громади»* надано загальну характеристику Лиманської територіальної громади, проаналізовано її соціально-економічний розвиток та здійснено SWOT-аналіз.

У третьому розділі *«Шляхи підвищення конкурентоспроможності лиманської територіальної громади»* проаналізовано зарубіжний досвід управління конкурентним розвитком територій, визначено пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності Лиманської територіальної громади та обґрунтовано засади розробки та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності територіальних громад.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження щодо шляхів підвищення конкурентоспроможності на муніципальному рівні дозволило зробити такі висновки:

1. З огляду на належність конкурентоспроможності до різних елементів економічної системи, які перебувають у тісному взаємозв'язку, це поняття інтерпретується і застосовується до конкретних об'єктів дослідження і знаходить своє відображення на національному, регіональному рівнях та на рівні підприємства, з урахуванням специфіки критеріїв, характеристик і факторів, що властиві кожному рівню конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність на кожному рівні визначається за допомогою інших рівнів економічної системи, тому такий поділ на рівні є досить умовним, оскільки вони взаємопов'язані між собою і конкурентоспроможність вищих рівнів відрізняється за масштабом формування та базується на попередніх рівнях, проте їх розмежування є необхідним для поглиблення уявлення та розуміння проблематики конкурентоспроможності в ієрархічному сенсі та шляхів її підвищення.

2. Спостерігається пряма залежність між рівнем конкурентоспроможності промислових підприємств та фінансовою стабільністю ТГ – чим вищий рівень конкурентоспроможності промислових підприємств, тим вищим є рівень фінансової стабільності даної ТГ. Адміністративно-територіальна реформа на сьогодні є ключовою серед усіх реформ, котрі відбуваються в державі, оскільки від її ефективності буде залежати подальше упровадження інших економічних, політичних, соціальних реформ. В умовах адміністративно-територіальної реформи та фінансової децентралізації для забезпечення формування спроможних об'єднаних територіальних громад передаються значні фінансові ресурси. Проте забезпечення високого рівня конкурентоспроможності ТГ можливе лише за умов комплексного застосування дієвих механізмів, спрямованих на створення сприятливих умов для їх розвитку. Формування ефективної моделі співпраці між сектором економіки й органами місцевого самоврядування, у межах якої співставляються потенційні можливості громади та потреби суб'єктів господарювання й соціально-економічні потреби громади, дає змогу забезпечити максимальний рівень ефективного господарювання в межах об'єднаної територіальної громади.

3. Основним індикатором ефективності та конкурентоспроможності територіальних громад є показники економічної привабливості для інвесторів. Впровадження та оцінка факторів, таких, як розвинутість інфраструктури, створення сприятливого ділового клімату, рішення соціальних проблем, активність громади та готовність до реальних дій визначають рівень конкурентоспроможності місцевих територіальних громад.

4. Лиманська територіальна громада – територіальна громада в Роздільнянському районі Одеської області, яка утворена у 2020 р. в рамках адміністративно-територіальної реформи України. Адміністративним центром громади є смт. Лиманське. Загальна площа ТГ дорівнює 253,4км², чисельність населення – 14306 мешканців. Лиманська територіальна громада розташована в правобережній провінції підзони північного степу природної зони степу. Основний тип ґрунту - чорнозем звичайний. Клімат помірно-континентальний. Однією з особливостей району є комплекс Кучурганського водосховища (лиману), який характеризується багатим складом флори та фауни. Громада має багату сировинну базу: запаси річкового піску, дрібнощебеневої суміші, кар'єри з видобутку будівельного каменю – ракушняка, глини, яка йде на виробництво червоної цегли, водні ресурси. Це значний резерв поповнення бюджету, створення нових робочих місць, та поліпшення соціальної бази.

5. В економіці громади переважає сільгоспвиробництво, яке спеціалізується на вирощуванні зернових, технічних культур, овочів, виноградарстві та садівництві. Значного розвитку має тваринництво. Варто відмітити, що в регіональному розрізі, врожайність культур підприємств громади є значно нижчою від середньої врожайності по Україні та дещо нижчою за врожайність Одеської області. Промисловість громади представлена 8 основними підприємствами. У структурі промислового виробництва регіону найбільшу питому вагу займає харчова та переробна промисловість – 95,0%. У селищі Лиманське є професійний аграрний ліцей, дві загальноосвітні школи, два дитячих садка, три будинки культури та музей німців-колоністів. В цілому у громаді є 5 шкіл та 4 садочки.

6. Аналіз співвідношення потенціалу громади із зовнішнім середовищем (можливості та загрози) було здійснено за допомогою матриці SWOT-аналізу. Аналіз SWOT-матриці дозволив виявити взаємозв'язки між «внутрішніми» (сильні та слабкі сторони) та «зовнішніми» (можливості та загрози) факторами, які мають стратегічне значення для Лиманської громади. Саме ці взаємозв'язки дозволяють сформулювати порівняльні переваги, виклики і ризики, які є основою для стратегічного вибору – формулювання напрямів підвищення конкурентоспроможності громади.

7. Досліджено особливості регіональної політики, спрямованої на конкурентний розвиток територій у країнах ЄС та окремих країн з розвинутою економікою, що дозволило виділити ключові принципи управління конкурентоспроможністю територій, які в сукупності визначають загальну філософію управління й знаходять відображення у відборі відповідних механізмів та інструментів впливу, а саме: визначення ендегенних активів територій, що можуть стати конкурентними перевагами та фокусування на їх пріоритетному розвитку; орієнтація на інноваційних трансформації економіки територій на засадах смарт-спеціалізації; створення умов для розвитку малого і середнього бізнесу; спрощення

доступу до фінансів для малих та середніх підприємств; пріоритетність забезпечення екологічної безпеки та людського розвитку; стимулювання інноваційної активності, накопичення та трансферу знань; розвиток управлінських компетенцій, партисипативне управління; критеріальна визначеність та прозорість розподілу фінансування.

8. Зведені результати аналізу сильних і слабких сторін діяльності Лиманської ТГ ґрунтувалися на результатах аналізу впливу внутрішніх та зовнішніх чинників формування напрямків діяльності ТГ. Підсумки SWOT-аналізу Лиманської ТГ дозволили розробити рекомендації з підтримки сильних сторін на основі посилення можливостей ТГ зменшення впливу слабких сторін і зниження впливу виявлених загроз.

9. Реалізація Програми підвищення конкурентоспроможності ТГ потребує удосконалення інформаційного забезпечення моніторингу розвитку територіальних громад, що одночасно сприятиме підвищенню привабливості громади для потенційних мешканців, бізнесу та інвесторів.

АНОТАЦІЯ

Лисак О. С. «Шляхи підвищення конкурентоспроможності на місцевому рівні (на прикладі Лиманської ТГ)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньо-професійною програмою «Муніципальне підприємництво». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2022.

У роботі розглядається сутність поняття «конкурентоспроможність», визначено основні фактори конкурентоспроможності територіальних громад та охарактеризовано методи забезпечення їх конкурентоспроможності.

Досліджується соціально-економічний розвиток Лиманської територіальної громади Одеської області. Проведено SWOT-аналіз Лиманської територіальної громади з використанням матриці SWOT.

Проаналізовано зарубіжний досвід управління конкурентним розвитком територій. Визначено пріоритетні напрями розвитку Лиманської територіальної громади. Обґрунтовано засади розробки та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності територіальних громад.

Ключові слова: конкурентоспроможність, територіальна громада, фактори методи, шляхи підвищення, програми підвищення конкурентоспроможності.

ANNOTATION

Lysak O. "Ways to increase competitiveness at the local level (on the example of the Lymanska territorial community)".

Thesis for Master degree in specialty 076 «Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity» under the master's program "Municipal entrepreneurship". – Odesa National Economic University. – Odesa, 2022.

The thesis examines the essence of the concept of "competitiveness", defines the main factors of the competitiveness of territorial communities, and characterizes the methods of ensuring their competitiveness.

The socio-economic development of the Lyman territorial community of Odesa region is studied. A SWOT analysis of the Lyman territorial community was carried out using the SWOT matrix.

The foreign experience of managing the competitive development of territories is analyzed. The priority areas of development of the Lyman Territorial Community have been determined. The principles of development and implementation of the program for increasing the competitiveness of territorial communities are substantiated.

Keywords: competitiveness, territorial community, factors, methods, ways of improvement, programs for increasing competitiveness.